№ 179 Սեպտեմբերի 26 (Հոկտեմբերի 8) 1881 Սեպտեմբերի 26 (Հոկտեմբերի 8) № 179

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպեկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մեջ։

Ստորագրվում է պետքով ամեն ինչ։

Редактор. Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն ժամ։

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ֆրանսիա։ Անգլիա։ Աւստրօ-Ունգարիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Ընթերցասրբութիւնը մեր ժողովրդի մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Շուշի, 19 սեպտեմբերի

Այս տարվայ սկզբից Շուշում «Հրատարակչական գրասենեակ» բացինք և մեր նպատակն էր գաւառացի ժողովրդի ուսմանուկների ընթերցանութեան համար հեշտ հասկանալի գրքոյկներ հրատարակել և մի և նոյն ժամանակ մեր կարողութեան չափով միջոց տալ երիտասարդի հեղինակներին և թարգմանիչներին իրենց աշխատութիւնները լոյս ընծայելու։ Մեր հրատարակութիւնների առաջին սերիայի համար բաժանորդագրութիւն բացինք, ոչ այն նպատակով, որ նրանից ստացած փողով առաջ տանինք հրատարակչական գործը, այլ որպէս զի ընթերցողների մի որոշ թիւ ի նկատի ունենալով նրա համեմատ քանակութեամբ հրատարակէինք։ Թէև բաժանորդների թիւը 200-ի անգամ չը հասաւ, բայց մենք չը յուսահատվեցինք, այլ որոշեցինք ամեն մի գրքոյկից տպել մի մի հազար օրինակ և ցրվել գաւառներում. սրա համար մի քանի տեղեր մեզ աշխատակիցներ ընտրեցինք, որոնք յանձն առան մեր հրատարակութիւնները վաճառելու։ Հաշիւ թէ հրատարակեցինք երեք գրքոյկ, յանկարծ առաջ եկան այնպիսի արգելակիչներ, որոնց նախատեսել ամենևին կարող չէինք։ Ճշմարիտ է, ձեռնարկելով հրատարակչական գործին ունէինք ի նկատի մի քանի դժուարութիւններ և նրանցից ամենալխաւորը նիւթականն էինք կարծում, բայց այն բոլորի համար վաղօրօք մտածել էինք և մեր բիւջէնը կազմել, մինչև անգամ եթէ չունենայինք ոչ մի բաժանորդ՝ այնու ամենայնիւ կարող էինք գոնէ առաջին սերիայի համար մեր խոստացած վեց գրքոյկները հրատարակել և հէնց դիմեցինք բաժանորդագրութեան միայն այն ժամանակ, երբ հրատարակութիւնների առաջի համարը մամուլի տակից դուրս գալու վրա էր։

Մի կողմից անակնկալ խոչընդոտները, իսկ միւս կողմից համակրական նամակներ թէ՝ ծանօթներից, թէ՝ անծանօթներից մի տեսակ պարտք էին դնում մեզ վրա շարունակել այս գործն առանց յուսահատվելու։ Լրագրաբերները ևս իր կողմից մեր հրատարակութիւնների մասին մի մի համակրական խօսք ասաց։

Այժմ այս բոլոր համակրական ցոյցերը և խրախուսանքը, կարծես, մի մի ծանր մուրճ լինեն մեզ ճնչելիս, որ չտակենք մեր խոստումները չատով կատարել։

Զը կամենալով էլ աւելի ուշացնել մնացեալ երեք գրքոյկների լոյս ընծայելը և չը սպասել թէ ինչ վախան կունենան այս արգելակիչների դէմ մեր բռնած ընթացքը, որոշեցինք խոստացածների փոխարէն ուրիշ գրքոյկներ հրատարակել, որոնց արժանաւորութեան քննադատութիւնը նրանց լոյս տեսնելուց, հասարակաց կարծիքին ենք թողնում։

Առաջին սերիայի մեր բաժանորդները ոչ թէ կը ստանան մնացեալ երեք գրքոյկի փոխարէն ուրիշ երեք գրքոյկ, այլ աւելի՝ գուցէ 4—5, ուստի խնդրում ենք նրանցից չը վհատվել գրքոյկները ուշ ստանալուն համար, որովհետև, ինչպէս ասացինք, մեզանից բոլորովին անկախ և անակնկալ պատճառներ խոչընդոտ են լինում...

Խնդրում ենք նոյնպէս մեր հեղինակներից և թարգմանիչներից ուղարկել մեզ ըստ մեծի մասին մանկական, ժողովրդական գրքոյկներ, որոնց բովանդակութիւնը առաւելապէս մեր կեանքին յարմար լինի և կամ նրանից առած, որպիսիները սիրով կընդունենք և չափաւոր վարձատրութիւնով կը հրատարակենք։

Ֆ. Նազարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են մի գաւառական քաղաքից, որ այս օրերս ուղեւորվում են դէպի Էջմիածին չորս հայ երիտասարդներ Մանկուներն խնդրելու։ Որ չըհաս պակերը հասցնի։

ՔՈՒԹԱՅԻՍՅ մեզ գրում են։ «Դուք չատ անգամ խօսել էք ձեր լրագրում հայ-կաթոլիկների մասին, բայց մեր Քութայիսի հայ-կաթոլիկների մասին մեզ երբեք չէ պատահել որ և է տեղեկութիւն կարդալ «Մշակի» մէջ։ Այն ինչ, դրանք իրանց տարօրինակ հայեացքներով արժանի են առանձին ուշադրութեան։ Երբ որ գնում էք այդ տեսակ փրանգ ասված հայ-կաթոլիկին, հարցնելով նրան թէ ինչ ազգութեան է պատկանում, նա ձեզ երբեք չի խոստովանի թէ հայ է, այլ վրացիների առջև կասի թէ վրացի է, իսկ հայերի առջև կը սկսի հաւատացնել որ իր պապերը Ֆրանսայից, Իտալիայից կամ Սպանիայից գաղթել են Կովկաս և այդ օտար գաղթականներից է ծագում ինքն, ուրեմն բուն փրանգ է, չը նայելով որ կրում է Յակոբով, Բարխուդարով, Զաքերով, կամ այլ սրա նման, բուն հայոց ազգանուն։ Մարդս չուարում է, երբ մտածում է որ ասան և իմանորդ զարում կարելի է այնքան խիստ լինել, և այն ասասիան ենթարկվել դատական հոգեւորականներին, իր ազգութիւնը կոյր կրօնական ֆանատիկոսութեանը զոհելով։ Ինչպէս հրեում է կաթոլիկ հոգեւորականութիւնը ամենասած թշնամի է ազգային գաղափարի»։

—

Այս օրերս մի խումբ տիրացուներ, թողնելով Թիֆլիս, ուղեւորվեցին քահանայ ձեռնադրվելու։ Նրանք բոլորն էլ այն ասահման տղէս և անգրագէտ մարդիկ են, ասում են նրանց հաղորդները, որ Ներքինեան զարոցի առաջին դասասան աշակերտները նրանցից աւելի ուսումնական կարող են համարվել։ Մթթէ ժողովուրդը չի բաց անի իր աչքերը և վերջ չի դնի այդ տեսակ անկարգութիւններին և գեղծումներին։ Զը պէտք է մոռանանք, որ այդ ոգեւ տիրացուները այսօր կամ վաղը մեր քարոզիչներ, մեր հովիւներ պէտք է դառնան։

—

Մեզ պատմում են հետեւեալ անցքը։ Ամսոյս 17-ին, ուրբաթ երեկոյեան, Թիֆլիսի վանքի մայր-եկեղեցում ժամերգութիւնը աւարտելուց յետոյ, ժամկոչը փակում է եկեղեցու դռները։ Բայց այդ ժամանակ եկեղեցու մէջ թաքնում է մի գող, որ գիշերը կողկոր բաց է անում եկեղեցու դռները, գողը փախչում է մի դռնից, բայց անմիջապէս բռնվում է և յանձնվում է պոլիցիային։

—

«Новое Время» լրագրում տպվել է մի յօդուած հայոց խնդրի մասին։ Այդ յօդուածի հետ մենք կը ծանօթացնենք մեր ընթերցողներին հետեւեալ համարում։

—

Երէկ, ուրբաթ օր, 25-ին սեպտեմբերի (7-ին հոկտեմբերի) պրոֆէսոր Վ. Իրիսով ուղեւորվեց Փոթի-Թիֆլիսեան երկաթուղով դէպի Գերմանիա։ Մեռ յիսուն տղի թէ բժշկների, թէ ծանօթների նրան ճանապարհ էին գցում։

—

Թիֆլիսի դատաստանական պալատում սեպտեմբերի 23-ին վերջացաւ առաջ թղթագրամ չինովնիկի գործը։ Դատաստանական պալատը հաստատեց Նահանգական դատարանի վճիռը և բոլոր մեղադրվածներին, որոնք, ինչպէս յիշում ենք, թեով քաղաքունից աւելի էին, զատապարտեց, իսկ միայն մի մեղադրվածին արդարացրեց։

—

Լսում ենք, որ ամսուս 22-ին ի պատիւ մեր գիմնական հարենակից պ. Լմինի տուած ճաշկերոյթը շատ աջող է վերջացել։ Մանաւանդ ուրախալի է լսել, որ այդ ճաշկերոյթը մի չոչափելի հետանք է թողել, անմոռաց պահելով պ. Լմինի վիշտակը և կապելով նրա անունը Թիֆլիսի մի ազգօգուտ հիմնարկութեան անուան հետ. ճաշի ժամանակ առաջարկութիւն է եղել մի թոշակ (стипендія) հիմնել պ. Լմինի անունով Գայեանեան օրիորդաց դպրոցում, որ և ընդունվել է և քառորդ ժամում 1,100 ռուբլի է ժողովվել։ Ցանկալի է, որ իւրաքանչիւր հանդիսաւոր ճաշկերոյթի այսպիսի հետանք թողնէր իր հետքից։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

Արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ Նորից սկսվեցան յուսիսին ընդհատված բանակցութիւնները առևտրական դաշնագրի մասին Ֆրանսիայի և Անգլիայի մէջ։ «Temps» լրագրի տեղեկութիւնների համեմատ այդ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԷՋ

—

Ընթերցասրբութիւնը այն միջոցներից մէկն է, որը ցոյց է տալիս մի անհատի, հետեւաբար և մի ամբողջ ժողովրդի զարգացման աստիճանը։ Որքան մի անհատ կամ մի ժողովուրդ աւելի զարգացած է, նոյնքան և աւելի ընթերցասէր է, որովհետև զարգացումը և ընթերցասրբութիւնը այնքան սերտ կապ ունեն միմեանց հետ, որ մէկը առանց միւսի գոյութիւն ունենալ կարող չէ։ Այս անհերքելի ճշմարտութիւնը շատ պարզ նկատվում է և գիմնազիայի աշակերտների վերաբերութեամբ։ Այն գիմնազիական աշակերտը, որ ութ տարի անցել է միայն գիմնազիայի մէջ աւանդվող առարկաները ուսանելով, այլ ընթերցանութիւնով չէ պարապել վանօնաւոր կերպով, եղել է միշտ մի և նոյն նեղ գաղափարների տէր մարդ, ինչպէս են իր ծնողները, կամ ծանօթները, որոնք ոչ ընթերցանութեան և ոչ գիմնազիայի հոտ են առել։ Դանանք այժմ յօդուածս բուն նպատակին։ Ես յիշեցի, որ զարգացումը և ընթերցասրբութիւնը սերտ կապ ունեն միմեանց հետ. ուրեմն մի ժողովրդի ընդհանուր զարգացման աստիճանը բարձրացնելու համար, հարկաւոր է նորա մէջ ընթերցասրբութիւնը տարածել աւելի և աւելի, և այդ բանը ժողովրդից զատաւելի և աւելի, և այդ բանը ժողովրդից զատված, դուրս եկած և համարեա առանձին մարմին դարձած Խնտելլիգենցիայի բարոյական պարքն է։ Այս վերջինը պէտք է, որքան կարելի է, ուշադիր լինի ժողովրդի մէջ զանազան միտումների արտայայտվելուն, որ կարողանայ յաջողութեամբ ըմբռնել (угадать) այն մտմենտները, երբ ժողովրդի մէջ սկսում են երեւալ հաները, երբ ժողովրդի մէջ սկսում են երեւալ հաները, երբ այդ կումն և սեր դէպի ընթերցանութիւնը, երբ այդ կումն և սեր դէպի ընթերցանութիւնը, երբ այդ հակումը նշմարվում է, այն ժամանակ պէտք է հակումը նշմարվում է, այն ժամանակ պէտք է հակումը նշմարվում է, այն ժամանակ պէտք է ամենադիւրամարս կերակուր մատաչուտներով ամենադիւրամարս կերակուր մատաչուտներով ամենադիւրամարս կերակուր մատաչուտներով